

Lenka Kukurová – Robert Gabris: Insectopia

performance, installation, video, 2020, photo documentation
exhibited in Artwall Gallery, 2022

Annotation

In the permanent feature of the Profil magazine we introduce various forms of feminist and gender-oriented artworks of domestic artists with the ambition to create a collection of artworks, which we would also like to release in the form of a book, thus offering readers reliable navigation in the territory of gender-specific art. Staring out from the already existing rich archive of the magazine, we have decided that it will consist of at least a hundred feminist works and, if we exceed this limit, that will only be further proof that, even though feminism is not a mainstream art in Slovakia, the feminist discourse, which is received by the majority of the population with embarrassment, has significantly changed the mindset of many artists and, via their artworks, also that of a large part of exhibition visitors. In the current text, Lenka Kukurová interprets one of Robert Gabris' powerful work, *Insectopia*, where he reacts to society's homophobic expressions through his own body. The collection of photographs created on the basis of the performance (2020) was exhibited in 2022 by the Artwall Gallery as a part of the Prague Pride Festival.

Robert Gabris is a visual artist living and working in Vienna whose works include installations, fineliner sketches, print, photography, animation, performance and conceptual art. He was born in Hnusta, Slovakia, in 1986, then studied stage and costume design under Hana Ciganova at the Academy of Performing Arts, Bratislava (2006 –2010) and took an MA in stage design from the Academy of Fine Arts, Vienna, where he was taught by Professor Erich Wonder, Nicole Timm and Anna Viebrock (2010 – 2014). In 2021, he won the Chalupecký Prize with his installation Error. Currently, his works are represented at *documenta 15* in Kassel and at the *Biennale Matter of Art* in Pargue (cooperation with Ľuboš Kotlár).
<http://robertgabris.com/>

Mgr. Lenka Kukurová, PhD is a curator, art critic and activist. She is devoted to the examination of political arts and artistic activism. She has organised several extensive group exhibitions focusing on current societal topics such as: the refugee issue (Kunsthalle Bratislava, Galerie NTK Prague), criticism of the practice of taking away children from Roma families (Ministry of Culture, Prague), the theme of national identity (Honorary Consulate of the SR, Leipzig, Germany). She cooperates with non-profit organizations specialising on human rights and ecology. Since 2013, she has worked as co-curator of the Prague Artwall Gallery, which is located in a public area and specializes in political art. In 2017, she collaborated with the National Gallery in Prague on the program related to the exhibition of Ai Weiwei *Law of the Journey*. She lives in Germany.

kukurova@seznam.cz

Lenka Kukurová – Robert Gabris: Insectopia

performancia, inštalácia, video, 2020, fotodokumentácia
vystavená v galérii Artwall, 2022

Anotácia

V stálej rubrike časopisu Profil predstavujeme rôzne polohy feministickej a rodovo orientovanej tvorby domácich autoriek a autorov s ambíciou vytvoriť kolekciu feministických diel, ktorú by sme radi vydali aj v knižnej podobe a ponúkli tak čitateľkám a čitateľom spoľahlivú navigáciu v teritóriu rodovo špecifickej tvorby. Vychádzajúc z už existujúceho bohatého archívu časopisu, sme sa rozhodli, že ju bude tvoriť minimálne sto diel, a ak túto hranicu prekročíme, bude to len ďalší dôkaz toho, že hoci feminizmus nie je na Slovensku hlavným prúdom umenia, feministický diskurz, väčšinou populáciou zvyčajne prijímaný rozpačito, významným spôsobom zmenil myslenie mnohých umelkyň a umelcov a prostredníctvom ich tvorby i veľkej časti návštevníčok a návštevníkov výstav. V aktuálnom príspevku Lenka Kukurová interpretuje jedno zo silných diel Roberta Gabrisa *Insectopia*, kde prostredníctvom vlastného tela reaguje na homofóbne prejavy spoločnosti. Súbor fotografií, ktoré vznikli na základe performancie (2020), vystavila v roku 2022 galéria Artwall ako súčasť Prague Pride Festival.

Robert Gabris je vizuálny umelec žijúci a pracujúci vo Viedni, ktorý sa vyjadruje prostredníctvom kresby, fotografie, inštalácie a perfromancie. Narodil sa v Hnúšti na Slovensku v roku 1986, študoval scénografiu a kostýmové výtvarníctvo u Hany Cigánovej na VŠMU v Bratislave (2006 – 2010), magisterský titul v odbore scénografia získal v roku 2014 na Akadémii výtvarných umení vo Viedni (prof. Erich Wonder, Nicole Timm a Anna Viebrock). V roku 2021 sa stal spolu s ďalšími finalistami laureátom Ceny Jindřicha Chalupeckého. V súčasnosti sú jeho diela zastúpené na *documenta 15* v Kasseli a na *Bienále Vo veci umenia* v Prahe (spolupráca s Ľubošom Kotlárom).

<http://robertgabris.com/>

V diele *Insectopia* vystupuje ľudské telo omotané povrazmi a spevnené kusmi dreva. Povrazový systém na čiastočne nahom tele vytvára konštrukciu, do ktorej sú zasadené bambusové tyče. Z hlavy človeka vychádzajú dlhé hmyzie tykadlá. Pohyb v priestore je možný, ale strnulý, bambusové chodidlá a laná visiace zo stropu však umožňujú odpútanie sa od zeme. Umelec Robert Gabris (1986, Hnúšťa-Likier, SK, žije vo Viedni) v dielach často využíva svoje vlastné telo, ktorým sa vyjadruje k spoločenským otázkam, v tomto prípade k téme hybridnej a fluidnej identity.

Dielo *Insectopia* vzniklo v roku 2020 na umelcovej rezidencii vo Ville Romana vo Florencii a malo podobu inštalácie spojenej s performanciou zaznamenanou vo videu. V rámci záznamu môžu diváci sledovať postupné zväzovanie autora komplikovanou sieťou uzlov¹, jeho zafixovanie tyčami a následné zavesenie sa do priestoru. Súčasťou inštalácie sú vertikálne visiace kusy bielej látky pokryté čiernymi odtlačkami častí tela, ktoré vytvárajú zdanie gigantických hmyzích tvarov. Výsledkom performance je súbor fotografií, ktoré v lete 2022 vystavila galéria Artwall ako súčasť programu festivalu Prague Pride. V zmysle posolstva festivalu, ktorý je zameraný na LGBT+ tematiku, je možné Gabrisovu výstavu čítať ako slobodné vyjadrenie inakosti vo verejnom priestore a aktivistickú kritiku homofóbnej spoločnosti. Zároveň je však dielo odkazom na dominanciu človeka nad prírodou a vypovedá o novom spôsobe myslenia, ktorý je nevyhnutný na zvládnutie environmentálnej krízy.

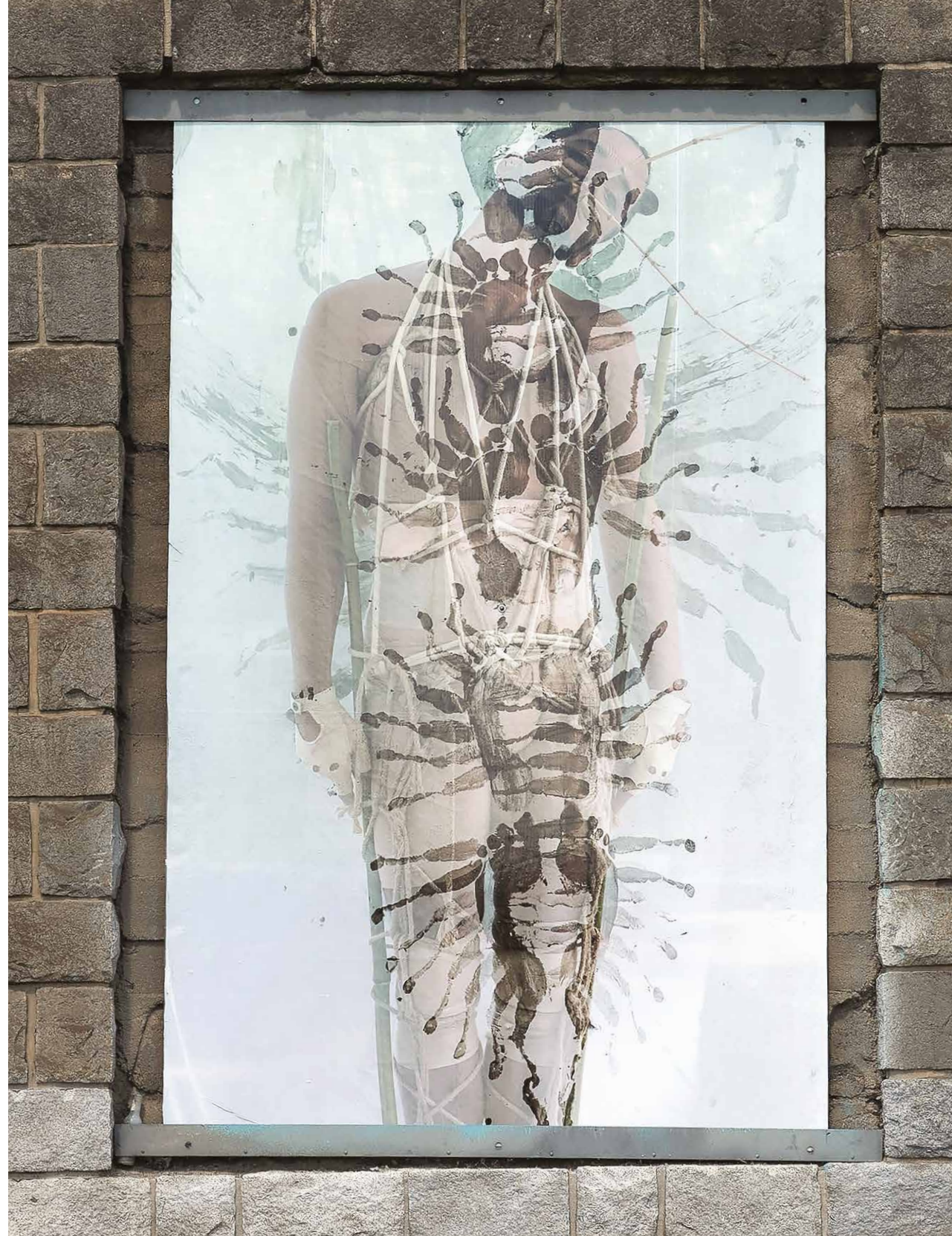
Kurátorka Zuzana Štefková v sprievodnom texte referuje k situácii popísanej v knihe *Sister Outsider* od afroamerickej feministickej spisovateľky Audre Lorde. Autorka v nej spomína na príhodu zo svojho detstva: „Když si od ní bílá žena v newyorském metru znechuceně odsedne, domnívá se Lorde, že příčinou odporu středostavovské paničky musí být nějaký hmyz – asi šváb – lezoucí mezi nimi na sedadle. Teprve pak šokovanému dítěti dochází, že to ona je tím hmyzem.“² Táto príhoda slúži ako paralela vylúčenia a marginalizácie, s ktorými sa pre svoju identitu v živote stretáva aj Robert Gabris. Autor patrí k niekoľkým menšinám naraz a je zároveň východoeurópskym umelcom žijúcim vo Viedni. Rómske queer telo umelca, ktoré je v diele premenené do podoby chrobáka, sponchyňuje telesné normy a je kritikou vylúčenia nepriviligovaných telesností.

Gabris vo svojich prácach často pracuje s aktivistickými odkazmi. Je to tak aj v projekte *Error*, ktorý je prezentovaný v rámci výberu OFF-Biennale Budapest na documenta fifteen v Kasseli.³ Projekt *Error* začal Gabris vytvárať počas rezidencie v Košiciach. Motiváciou boli texty v online zoznamovacích fórach, ktoré by mali byť bezpečným a inkluzívnym priestorom pre queer ľudí, no často sú plné rasistických a antirómskych predsudkov. Gabris sa v rámci práce na umeleckom projekte stretol s queer ľuďmi pochádzajúcimi z vylúčenej rómskej lokality, kde však tiež nie sú tolerovaní, a tak sú dvojnásobne vylúčení zo spoločnosti. Na základe vzájomnej dôvery vytvoril umelec spoločné fotografie aktov, ktoré následne preniesol na plátno a látku potom čiastočne

1 Queer telá zviazané povrazmi využil v českom a slovenskom kontexte v performancii s témou gay pohľadu umelec Radim Labuda v roku 2008.

2 Štefková, Zuzana, citované z: <https://www.artwallgallery.cz/cs/vystava/robert-gabris-insectopia>.

3 Documenta fifteen v roku 2022 prezentuje aktivistické a kolektívne umelecké výpovede a snaží sa o dekonštrukciu západnej dominancie v umeleckom svete. Dielo Roberta Gabrisa je súčasťou sekcie, ktorá predstavuje dlhodobý kolaboratívny projekt Európskeho rómskeho inštitútu umenia a kultúry (ERAC) zameraný na diela vzťahujúce sa na myšlienku, otázku a (ne)možnosť RomaMoMa (Rómskeho múzea súčasného umenia). Projekt Error bol predtým vystavený aj ako súčasť finálovej prehliadky Ceny Jindřicha Chaloupeckého v roku 2021.

vypáral. Scénografickú inštaláciu⁴ zavesených plátien doplnil stužkami s vyšíťmi autentickými výrokmi vo forme akéhosi manifestu, ako napríklad „hanbím sa za seba a to je vaša chyba“ alebo „sme vami vynútenou chybou v systéme“. Hnev prameniáci z nepochopenia a netolerancie je prvkom emancipácie a mení sa na víziu spravodlivosti.

Projekt *Error* je kontinuálny a má aj priamo aktivistický rozmer, v ktorom sa umelec zameriava na konkrétnu pomoc marginalizovaným queer ľuďom z východného Slovenska. Gabris má sám v dôsledku svojho pôvodu skúsenosť s vylúčením, no ako jeden z mála príslušníkov menšín sa presadil v privilegovanom svete súčasného umenia. Vďaka tomu v umeleckých inštitúciách môže zaznieť nielen jeho poslanstvo, ale aj hlas ostatných vylúčených ľudí. Estetizované prezentovanie v bielom galerijnom priestore je v kontraste s námetom a podčiarkuje moment nedostupnosti inštitúcie pre publikum, ktoré nepochádza z privilegovanej triedy.⁵ V diele *Error* sa objavuje téma inštitucionálnej kritiky, ktorá je aj súčasťou prvej verzie diela *Insectopia*. Vo Ville Romana bolo dielo vystavené v záhradnom pavilóne oddelenom od okolitej prírody sklenenými stenami. Táto skutočnosť je odkazom na situáciu v prírodovednom múzeu, v ktorom sú exponáty zbavené života a umiestnené vo vitrínach. Následné inštalovanie fotografií v galérii Artwall dielo zbavuje prvku inštitucionálnej kritiky a posúva jeho vyznenie. Hrdá prítomnosť Gabrisovho umeleckého diela vo verejnom priestore je aktivistickým emancipačným gestom zviditeľnenia a verejným apelom na spoločnosť. Verejné umenie má snahu byť neexkluzívne a prístupné všetkým.

Umelec dielo *Insectopia* komentuje slovami: „Ťažisko mojej práce sa sústreďuje na nahé ľudské telo ako nástroj, ktorý demonštratívne reinterpretujem. Neustála zmena prostredníctvom kresby stesňuje moje vnútorné rozporenie a queerness. Obrazy vytvorené prostredníctvom tejto reflexie demonštrujú subjektívny odpor voči mainstreamovému, normatívnemu mysleniu. V tejto sérii som na odtlačenie častí môjho tela (ruky, prsty, uši a pohlavné orgány) použil čierny atrament. Veľkoformátové odtlačky na hodvábe poukazujú na entomologickú zbierku, ktorá skúma vzťah medzi hmyzom a ľuďmi. Tenkým perom na papieri precízne rozpitvávam svoje telo, prekresľujem a redefinujem jeho tvary. Stav odmietnutia kreslím ako predmet znechutenia. Na druhej strane je tu aj aspekt vznešeného, ktorý je vždy spojený so strachom z neľudského.“⁶

Kurátorský text Eleny Agudio interpretuje Gabrisovu akciu ako prekračovanie hraníc a vymykánie sa kategorizácii: „Ak sa Gregor Samsa ocitol premenený na hmyz v obmedzenej spoločnosti, ktorá nenávratne zničila jeho vnútro, Gabrisova transfigurácia je umeleckou stratégiou konfrontácie s dusivými štruktúrami istého typu politiky identity. Stáva sa poetickou licenciou na kríženie, zosmiešňovanie a hranie sa s epistemologickou kategorizáciou života, ktorá preniká do moderných štruktúr vedy o ľudstve – biológie, psychológie, zoológie a antropológie – a do ich skladov, múzeí a archívov. Gabris sa excentricky pohybuje na hranici ľudsky mysliteľného.“⁷

⁴ Pred absolvovaním štúdia umenia na akadémii vo Viedni študoval Gabris scénografiu na VŠMU v Bratislave.

⁵ Tému (seba)kritiky inštitúcie spomína v sprievodnom texte k dielu *Error* aj kurátorka Karina Kottová: „Prostredníctvom tkanín a sietí nít sa priestor stáva fyzicky nedostupným, no zároveň transparentným. Je to exkluzívne miesto, do ktorého môžu návštevníci výstavy nahliadnuť len zvonku, pretože ho zo zväčša privilegovaného postavenia nedokážu úplne pochopiť. Toto usporiadanie je zároveň požiadavkou na umelecké inštitúcie, ktoré sa snažia stať sa inkluzívnejšími miestami, aby zaujali ešte radikálnejší postoj – ponúknuť v rámci svojej inkluzivity priestor pre niečo celkom exkluzívne; poskytnúť územie, do ktorého samy nemôžu vstúpiť, iba s pokorou pomáhať zvonku.“ Citované z webu autora: <https://robertgabris.com/insectopia.html>, preklad z angličtiny.

⁶ Ibidem, preklad z angličtiny.

⁷ Ibidem, preklad z angličtiny.

Okrem spomenutých interpretácií v zmysle posunu hraníc a spochybnenia klasifikácie je však možné dielo čítať aj v zmysle autorovho stotožnenia sa s ne-ludskou identitou vo význame empatie a vcítania. Hybridná bytosť môže vyjadrovať prijatie mimo-ludskej perspektívy a pokus o zbavenie sa dominantného antropocentrického pohľadu. V tomto zmysle je Gabrisovo dielo blízke feministickým teóriám kritizujúcim antropocentrizmus, ktorých najznámejšou súčasnou predstaviteľkou je Donna Haraway.

U Haraway, ktorá sa už od 70. rokov 20. storočia zamerala na popis a dekonštrukciu fiktívnej univerzálnej človeka ako privilegovaného druhu (bieleho, západného, buržoázneho, muža), sa postupom času čoraz viac prejavuje antispeciecistický prístup⁸. Autorka kritizuje antropocentrickú výnimočnosť, privilegované postavenie človeka a nadvládu, ktorá podriaďuje ne-ludské životy ľudským záujmom. Vo svojich neskorších textoch spochybňuje dichotómiu ľudského a neľudského / zvieracieho a hovorí o ich vzájomnej závislosti vo viacerých druhoch sveta: „Vzájomná závislosť druhov je názov celosvetovej hry na zemi a táto hra musí byť hrou záujmu a rešpektu.“⁹

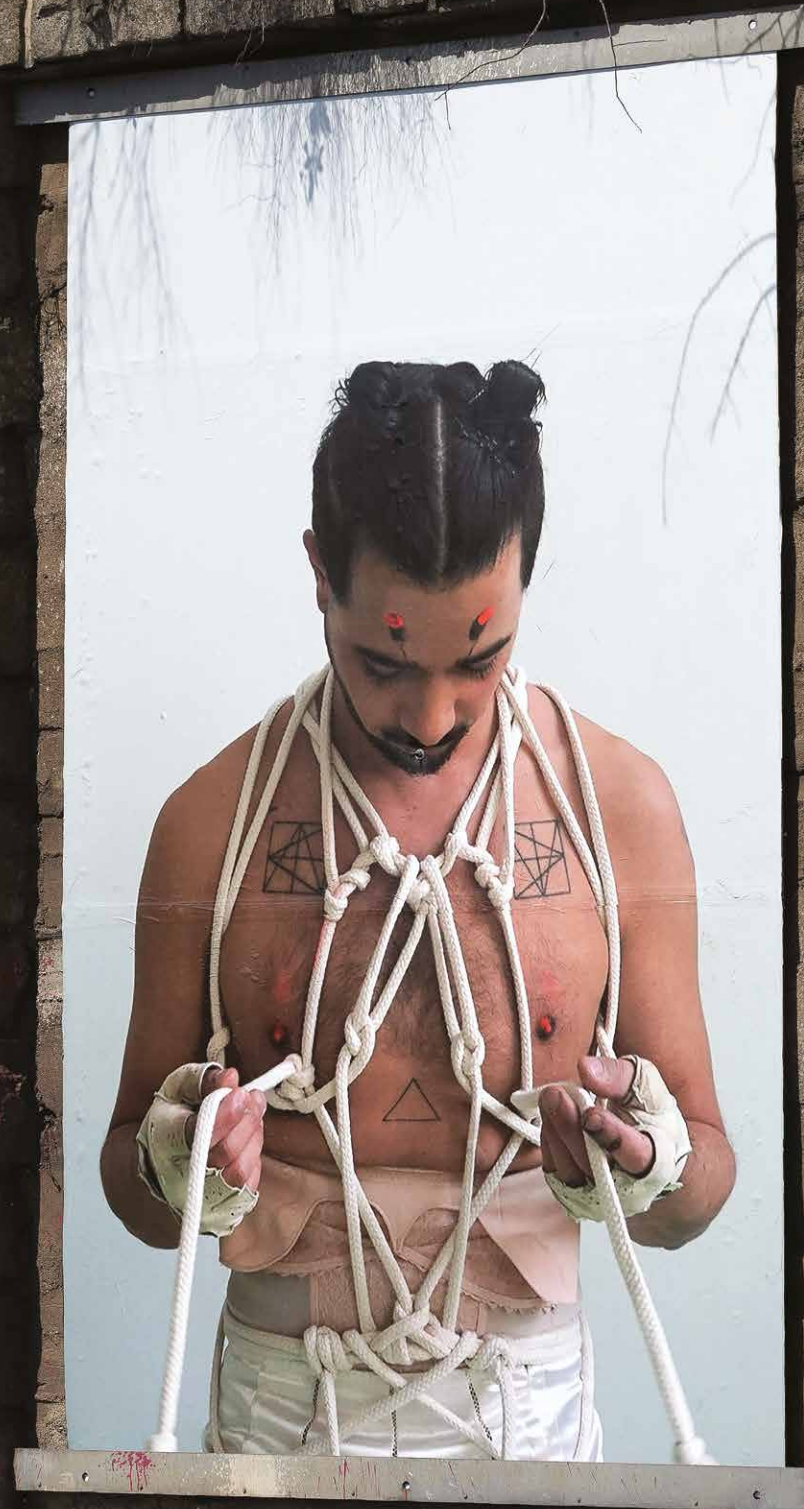
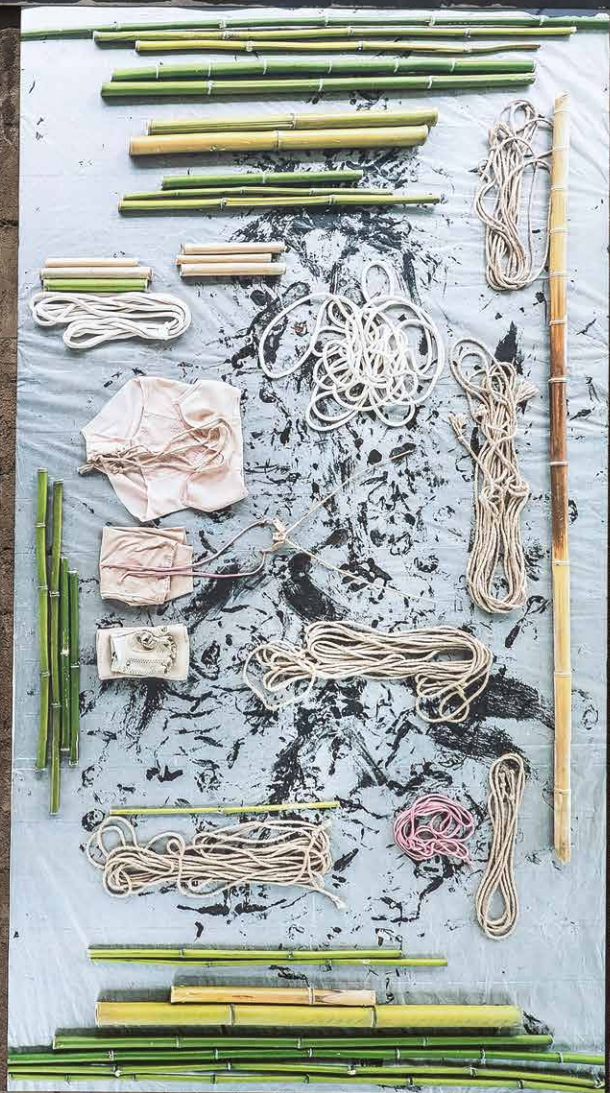
Vzájomná medzidruhová závislosť je v Gabrisovom diele vyjadrená umelcovým prijatím pohľadu z perspektívy hmyzu. Využitím prírodných materiálov sa Gabris stáva akýmsi netechnologickým kyborgom, čím paroduje hi-tech vedu. Toto gesto môže znamenať kritiku tradičného vedeckého pohľadu zhora, spôsobu ľudského poznávania sveta na základe rozloženia a separovania častí zvieracích tiel. V diele sa vymieňajú pozície pozorujúceho a pozorovaného. Pohľad z perspektívy niekoho iného je snahou o objektívne poznanie. Snaha o spravodlivosť založenú na tolerancii a solidarite, ktorá sa často objavuje v autorových dielach, tu má podobu rešpektu k iným, ne-ludským druhom a rozširuje predstavu spravodlivej spoločnosti.

Mgr. Lenka Kukurová, PhD., je kurátorka, umelecká kritička a aktivistka. Venuje sa skúmaniu politického umenia a umeleckého aktivizmu. Organizovala niekoľko rozsiahlych skupinových výstav orientovaných na aktuálne spoločenské témy, ako napríklad utečenecká kríza (Kunsthalle Bratislava; Galerie NTK, Praha), kritika praxe odoberania detí z rómskych rodín (Ministerstvo kultúry ČR, Praha), národná identita (Honorárny konzulát SR, Lipsko). Spolupracuje s neziskovými organizáciami zameranými na ľudské práva a ekológiu. Od roku 2013 pôsobí ako spolukurátorka pražskej galérie Artwall, ktorá je umiestnená vo verejnom priestore a špecializuje sa na politické umenie. V roku 2017 spolupracovala s Národnou galériou v Prahe na programe k výstave *Aj Wej-weja Zákon cesty*. Žije v Nemecku.
kukurova@seznam.cz

⁸ Speciecizmus je presvedčenie o nadradení členov jedného živočíšneho druhu (zväčša ľudí) voči inému druhu.

⁹ Haraway, Donna: *When Species Meet*. Minneapolis: University of Minnesota Press, 2008, s. 19.

Robert Gabris: Insectopia, fotodokumentácia performance (2020), galéria Artwall, Nábřeží kpt. Jaroša, Praha, Česká republika, 2022. Detail a celok. Foto: Martin Mická